

การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณ บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ The Study of Community Identity of Bangplee old Market, Samutprakan Province

นิรมล ขมหวาน | Niramon Khomwhan

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยคือ 1) การกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ กลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ และกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสำรวจภาคสนาม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดประชุมกลุ่มย่อย และการวิเคราะห์ข้อมูลและตีความแบบอุปนัยเพื่อสร้างข้อสรุปที่ได้จากผลจากวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีอัตลักษณ์ชุมชนที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชนซึ่งถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเกิดการยอมรับร่วมกันของชาวชุมชนและมีการปฏิบัติสืบทอดกันมา จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชน และเป็นสิ่งที่ครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยอัตลักษณ์ชุมชนที่พบสามารถสรุปได้ออกเป็นแต่ละด้านคือ 1) อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ประกอบด้วย 1.1) การมีวิถีชีวิตชุมชนแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตจริงที่ยังหลงเหลืออยู่ในสังคม 1.2) การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อโตเป็นที่ยึดเหนี่ยว

จิตใจ 2) อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม คือ การมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ 3) อัตลักษณ์ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3.1) การมีประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่และมีเพียงหนึ่งเดียวในประเทศไทย 3.2) การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ การเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง การแข่งเรือมดและการละเล่นมวยทะเล 3.3) ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นเมือง ได้แก่ ขนมสายบัว ขนมกะลา และปลาสดแดดเดียว โดยอัตลักษณ์ที่ยังคงดำรงอยู่ในชุมชน ได้แก่ อัตลักษณ์การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดำเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ การมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ การมีประเพณีรับบัว การมีอาหารพื้นเมืองคือปลาสดแดดเดียว ส่วนอัตลักษณ์ที่สูญหายไปจากชุมชน ไม่มีการรื้อฟื้นกลับมา ได้แก่ อัตลักษณ์ขนมพื้นบ้านคือขนมสายบัวและขนมกะลา และอัตลักษณ์การละเล่นพื้นบ้านคือการเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง และอัตลักษณ์ที่สูญหายไปแล้วจากชุมชน แต่มีการรื้อฟื้นกลับมาให้คงอยู่ภายในชุมชน และมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยนำมาอยู่ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในงานประเพณีของชุมชน ได้แก่ อัตลักษณ์การละเล่นพื้นบ้านคือการแข่งเรือมดและการละเล่นมวยทะเล

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ของชุมชน / ชุมชนตลาดโบราณบางพลี

Abstract

The research on the study of community identity of Bangplee old Market, Samutprakan province. The objectives of this study were to analyze identity of the community in Bangplee old market. The methodology used in this study is qualitative research. The research procedures are 1) Setting target population to provide key information, i.e. group of formal community leaders, group of informal community leaders, and group of traders and residents in the community 2) Collecting information by doing the research into relevant documents 3) Collecting field data by using research tools which are Field observation, Non-participant observation, Participant observation, In-depth interview, Subgroup discussion and Analytic Induction using to create a conclusion obtained from the result of the research.

According to the research, it was found that identity of the community in Bangplee old Market shows that the community was established on the similarities in terms of cultures, traditions, and lifestyles which are mutually acceptable for the residents and are continuously conducted and inherited until they become a unique culture and lifestyle of the community that cover every convention in community. Identities of the community that are found in the research can be summarize are 1) Lifestyle of identities include 1.1) Lifestyle of merchants in river market which is a real lifestyle that still remains in the society 1.2) Lifestyle of Luang Phor Toh is spiritual anchor. 2) Architectural of identity is Traditional building design and architecture. 3) Cultural and tradition of identity include 3.1) Rub-Bua tradition, an old-age tradition performed only here in Thailand 3.2) Traditional games, i.e. mango seed windmill, boat racing, and sea boxing and 3.3) Traditional snacks and foods, i.e. Khanom Saibua, Khanom Kala, and dried salted snakeskin gourami. The identities that still exist in the community are lifestyle of merchants in the river market, lifestyle of Luang Phor Toh is spiritual anchor, traditional building design and architecture, Rub-Bua tradition, and dried salted snakeskin gourami. The identities that went missing from the community and have never been retrieved are traditional snacks which are Khanom Saibua and Khanom Kala, and the traditional game, mango seed windmill. The identities that were disappeared from the community but retrieved back to the community and adjusted to be suitable for the modern society are boat racing, and sea boxing. They are included in the activities that are arranged in the community's festivals.

Keywords : Community Identity / Bangplee Old Market

ความสำคัญของปัญหา

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นชุมชนตลาดริมน้ำที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานกว่า 150 ปี ตั้งอยู่ริมฝั่งเหนือของคลองสำโรงในพื้นที่ของชุมชนหลวงพ่อดำ หมู่ที่ 10 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ถูกสร้างในช่วงปี พ.ศ. 2400 ตามหลักฐานจารึกที่ข้าตู้พระธรรม วัดบางพลีใหญ่กลางที่ได้บันทึกไว้ว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2400 คนจีนที่เข้ามาอยู่บางพลีเป็นพวกคนจีนไหหลำและจีนแต้จิ๋ว สำหรับจีนแต้จิ๋วจะถนัดทางการค้าขาย ส่วนคนจีนไหหลำจะถนัดทางด้านช่างไม้ จึงทำอาชีพต่อเรือ (ชูศรี สัตยานนท์. 2551 : 24) จากหลักฐานทำให้สันนิษฐานได้ว่ากลุ่มคนจีนเข้ามาอยู่ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2400 เป็นต้นมา โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากจีนแต้จิ๋วจะถนัดทางการค้าขาย ซึ่งการเข้ามาอยู่อาศัยทำให้เกิดการสร้างชุมชนขึ้นบริเวณริมคลองสำโรง เกิดเป็นชุมชนตลาดริมน้ำแห่งแรกของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีลักษณะเป็นเรือนไม้ปลูกติดกันเป็นห้องแถวตามแนวชายฝั่งขนานกับคลองสำโรงจำนวนกว่า 90 ห้องและยังคงสภาพเดิมเหมือนแรกสร้างเป็นส่วนใหญ่จนถึงปัจจุบัน (ไพศาล ดุลยประภา. สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2556)

ความเก่าแก่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ได้สั่งสมคุณค่าวัฒนธรรมและประเพณีที่สั่งสมไว้อย่างมากมาย ภายใต้การดำเนินชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำในลำคลองสำโรงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยในอดีตที่มักนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ริมน้ำ เรียกได้ว่ายังคงสะท้อนภาพของวิถีชีวิตริมน้ำของชาวชุมชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่เหลือแต่เพียงภาพในอดีต ชาวชุมชนยังคงอาศัยอยู่ในเรือนไม้ที่เป็นทั้งที่พักอาศัยและร้านค้า ความสนทนากลมเกลียวและความผูกพันของชาวชุมชนที่อยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนานยังคงปรากฏให้เห็นในแต่ละวัน พร้อมกับการเป็นชุมชนที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีนอย่างกลมกลืน (พิชัย สดภิบาล. 2552 : 56) ชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงถือเป็นชุมชนตลาดโบราณอีกแห่งหนึ่งที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย ไม่ได้ล่มสลายหรือสูญหายไปพร้อมความเจริญที่ถาถมเข้ามา ถึงแม้ว่าจะได้รับผลกระทบอย่างหนักจากนโยบายการพัฒนาประเทศก็ตาม พร้อมกับยังเป็นชุมชนที่ได้สั่งสมคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่สั่งสมไว้อย่างมากมายบนพื้นฐานของการรักษาอัตลักษณ์ชุมชนร่วมกัน

ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชนนั้นจึงมักแสดงออกให้เห็นผ่านทางประเพณี วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชาวชุมชนที่เป็นลักษณะ

เฉพาะของชุมชนเอง ซึ่งถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันและเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ตามที่ธีรยุทธ บุญมี ได้กล่าวไว้ว่าอัตลักษณ์ชุมชน หมายถึงตัวตนและอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ผ่านกระบวนการยอมรับซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ความพยายามความต้องการหรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (ธีรยุทธ บุญมี. 2547) ดังเช่นการมีประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน หรือการมีวิถีชีวิตชุมชนตลาดริมน้ำที่ยังคงมีการใช้เรือในการเดินทางไปมาหาสู่กัน ซึ่งอัตลักษณ์ชุมชนนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นสิ่งที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้หน่วยงานราชการนำโดยสภากาชาดธรรมอำเภอบางพลี และเทศบาลตำบลบางพลี ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่ชาวชุมชนควรจะร่วมกันรักษาความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนเอาไว้ จึงได้เข้ามาพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในลักษณะของตลาดโบราณที่มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัวในด้านอัตลักษณ์ชุมชนที่มีการนำเสนออัตลักษณ์ผ่านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น การล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรง การจัดจำหน่ายขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นเมือง

แต่อย่างไรก็ตามผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นยังไม่สามารถทำให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัวในด้านอัตลักษณ์ชุมชนได้ เนื่องจากสิ่งที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนยังไม่ได้ถูกนำเสนอผ่านบริบทของการท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชาวชุมชนยังไม่รู้จักว่าอะไรคืออัตลักษณ์ชุมชน และยังไม่รู้จักว่าจะสามารถนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาชุมชนได้อย่างไร ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักหรือนักท่องเที่ยวและคนภายนอกมากนักหรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้คนมาท่องเที่ยวได้

ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลีสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัวในด้านอัตลักษณ์ชุมชนได้อย่างแท้จริง การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาของชุมชนอย่างมาก เพราะอัตลักษณ์ชุมชนนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนแล้ว ยังเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและสามารถนำมาเป็นทุนในการพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชาวชุมชนและอาจนำไปสู่การท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและมีศักยภาพได้ต่อไปพร้อมกับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลักษณะของตลาดโบราณที่แฝงไปด้วยกลิ่นอายของความเป็นโบราณและความเก่าแก่อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชนว่าคืออะไร และมีลักษณะอย่างไร ภายใต้กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งแนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวคิดวิถีชุมชน

2. ขอบเขตพื้นที่

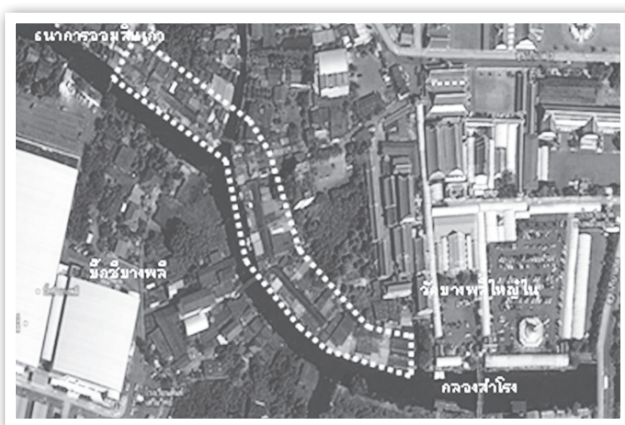
พื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนตลาดโบราณบางพลี ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองสำโรงในพื้นที่ของชุมชน หลวงพ่อโต ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอาคารบ้านเรือนของประชาชน

ทิศใต้ ติดต่อกับคลองสำโรง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับวัดบางพลีใหญ่ใน (วัดหลวงพ่อโต)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอาคารที่ทำการธนาคารออมสินเก่า

ภาพที่ 1 แสดงพื้นที่บริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะทางกายภาพของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

1.1 กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอบางพลี นายกเทศมนตรีตำบลบางพลี รองนายกเทศมนตรีตำบลบางพลี กำนันตำบลบางพลีใหญ่ ประธานชุมชน หลวงพ่อโต และประธานชุมชนธรา

1.2 กลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการจำนวน 10-15 คน ได้แก่ เจ้าอาวาส วัดบางพลีใหญ่ใน พระสงฆ์วัดบางพลีใหญ่ใน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน คณะครูโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน

1.3 กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีจำนวน 10-15 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร ได้แก่ หนังสือ บทความ เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงวิชาการ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.1 การสำรวจภาคสนาม โดยผู้วิจัยทำการลงพื้นที่สำรวจชุมชน ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพและขอบเขตในเชิงพื้นที่ของชุมชน

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เข้าไปยังชุมชนเสมือนนักท่องเที่ยวเพื่อสังเกตวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวชุมชน ลักษณะทางกายภาพของชุมชน และความสัมพันธ์ของชาวชุมชน โดยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับชาวชุมชน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนตลาดโบราณบางพลี

3.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางชุมชนจัดขึ้น ได้แก่ งานประเพณีรับบัว ประจำปี 2555 ระหว่างวันที่ 26-29 ตุลาคม พ.ศ. 2555 และทำการสังเกตการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ก่อนก่อนดำเนินกิจกรรมจนกระทั่งหลังจากการดำเนินกิจกรรมจบลงไปแล้ว ซึ่งจะทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตของชาวชุมชน รวมทั้งลักษณะเฉพาะหรือจุดเด่นของแต่ละกิจกรรมอันบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ชุมชนได้

3.4 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและมีการกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์คือ

- ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน
- การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตลาดโบราณบางพลีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- อะไรที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนตลาดโบราณบางพลี
- ประเพณี ความเชื่อค่านิยม การประกอบพิธีกรรม ลักษณะเฉพาะหรือจุดเด่นที่ไม่เหมือนใครของชุมชนตลาดโบราณบางพลีทั้งในอดีตและปัจจุบันมีอะไรบ้าง อะไรที่หายไป อะไรที่กลับมา อะไรที่คงอยู่จนถึงปัจจุบันอาทิ ภาษา การแต่งกาย อาหาร สถาปัตยกรรมและลักษณะที่อยู่อาศัย การละเล่น ดนตรี และศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น

- ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนที่เป็นลักษณะเฉพาะหรือจุดเด่นที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชาวชุมชน

- การจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อาทิ การจัดงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี การจัดงานประเพณีรับบัว ฯลฯ

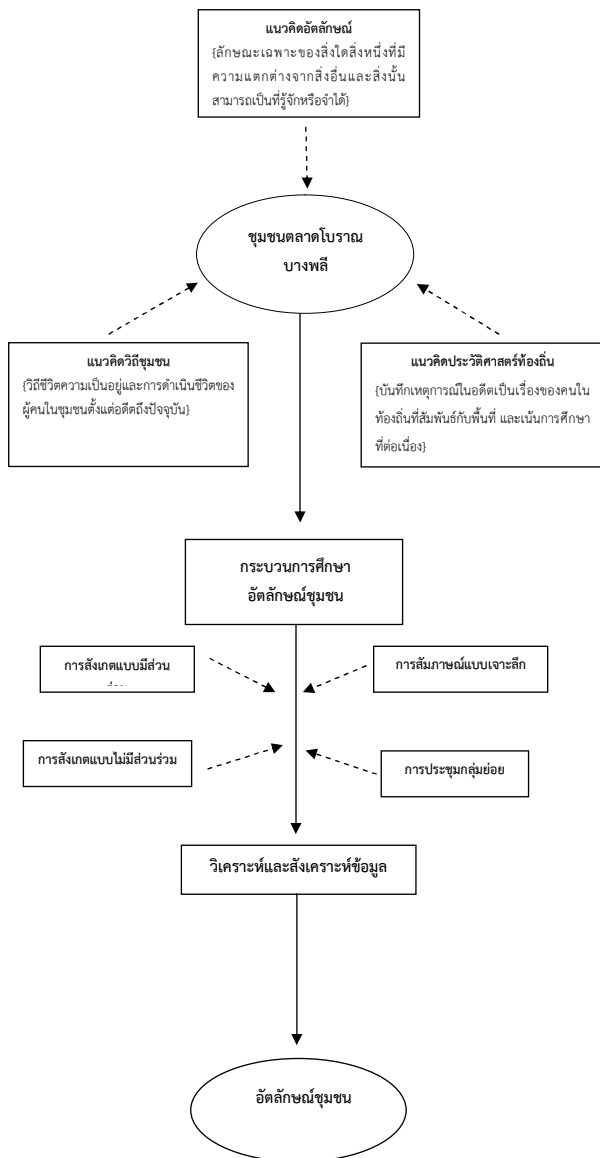
3.5 การจัดประชุมกลุ่มย่อย คือการร่วมกันอภิปรายและแสดงความ

คิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้า และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน ประธานชุมชนหลวงพ่อดโต และกำหนดประเด็นในการประชุม กลุ่มย่อย คือ เรื่องของประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชุมชน อะไรที่บ่งบอกถึงความเป็น ชุมชนตลาดโบราณบางพลีและลักษณะเฉพาะหรือจุดเด่นที่ไม่เหมือนใครของชุมชน ตลาดโบราณบางพลีทั้งในอดีตและปัจจุบันที่แสดงถึงความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของชุมชน

4. การจัดบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยมีการจัดบันทึกข้อมูลภาคสนามใน ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล และหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมกับการบันทึกภาพ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบ อุปนัย คือการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย และทำ การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยวิธีการเขียนพรรณนาเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนและนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการบรรยาย ความพร้อมภาพประกอบในบางตอน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุปออกเป็นแต่ละด้านคือ

1. อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต

1.1 การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำซึ่งสามารถแสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่ทุกคนยอมรับร่วมกัน เนื่องจากชาวชุมชนมักพูดเป็นเสียงเดียวกันหรือมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเรายังมีวิถีชีวิตแบบชุมชนตลาดริมน้ำอยู่แท้จริง ยังประกอบอาชีพค้าขาย และมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ริมคลองสำโรง โดยมีคลองสำโรงทำหน้าที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวชุมชนมาอย่างช้านานและยังคงถูกใช้ประโยชน์จากชาวชุมชน เรือยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างชาวชุมชนและบ้านใกล้เคียงเรือนเคียง นอกจากนี้ในความเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำยังสามารถเห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวชุมชนได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะผ่านการจับจ่ายซื้อของภายในชุมชน ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าการซื้อขายและต่อรองราคาสินค้ามักเป็นไปด้วยความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการอยู่อาศัยร่วมกันมาอย่างยาวนานทำให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและความไว้นื้อเชื่อใจกัน แม้บางคนจะไม่ได้มีความเป็นเครือญาติหรือเป็นญาติพี่น้องกันก็ตาม จึงเป็นอีกหนึ่งวิถีชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นวิถีชีวิตแบบเดิมที่สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยืนหยัดมาได้จนทุกวันนี้เป็นวิถีชีวิตที่มีอยู่จริงและยังพบเห็นได้ในชุมชนแห่งนี้

ภาพที่ 3 แสดงบรรยากาศการค้าขายภายในชุมชน

ภาพที่ 4 แสดงเรือพายขายของยังคงมีให้เห็นบริเวณชุมชน

1.2 การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีนสามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนตลาดโบราณบางพลีหรือเป็นอัตลักษณ์ชุมชนด้านวิถีชีวิต โดยเฉพาะการแสดงออกผ่านการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีจีนในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันตรุษจีน วันสารทจีน เป็นต้น การแสดงออกผ่านทาง การแต่งกายซึ่งมักจะพบในวัยผู้สูงอายุ โดยมักจะนิยมใส่เสื้อคอกระเช้ากับกางเกงขาก๊วยตามแบบอย่างของชาวจีน และการแสดงออกผ่านภาษาที่พบว่าผู้สูงอายุบางคนยังคงใช้ภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋วในการพูดคุยสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวอยู่ รวมทั้งยังร่วมมือร่วมใจกันในการสร้างศาลเจ้า ชื่อว่า “ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่” เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ปฏิเสธการเปิดรับวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ซึ่งชาวชุมชนก็จะไปประกอบพิธีกรรมที่วัดบางพลีใหญ่ในซึ่งตั้งอยู่คู่กับชุมชนมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนกันอย่างกลมกลืน จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นชุมชนที่ชาวชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีนมาจนถึงทุกวันนี้

1.3 การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวสามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ชุมชนด้านวิถีชีวิตที่ทุกคนยอมรับร่วมกัน เนื่องจากหลวงพ่อโตเป็นที่เลื่อมใสและศรัทธาของชาวชุมชนและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในการดำรงชีวิตตลอดเรื่อยมา โดยประดิษฐาน อยู่ ณ วัดบางพลีใหญ่ใน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีความแตกต่างจากที่อื่นๆ ในแง่ที่ว่าไม่ได้เกิดจากการสร้างขึ้นโดยชาวชุมชนเหมือนดังเช่นหลวงพ่อโตตามวัดต่างๆ ของประเทศไทย แต่เป็นพระพุทธรูปที่ลอยน้ำมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และมีตำนานประวัติที่เล่าสืบต่อกันมา ซึ่งการมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจสามารถแสดงออกได้หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการที่ชาวชุมชนต่างนิยมเข้าพระพุทธรูปมาสักการบูชาภายในบ้านของตนเอง นอกจากนี้เมื่อมีเรื่องที่ไม่สบายใจหรือเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว ก็มักจะมาสักการะกราบไหว้ขอพรหรือบนบานสานกล่าวแก่หลวงพ่อโต นอกจากนี้ในงานบุญต่างๆ หลวงพ่อโตก็จะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันดับแรกที่ต้องนึกถึง โดยจะมีการนำองค์หลวงพ่อโตเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ดังนั้นหลวงพ่อโตจึงสามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีและยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก

2. อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม

2.1 ชุมชนตลาดโบราณบางพลียังคงมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ

ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในสังคมไทย และสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางแบบแผนสถาปัตยกรรมแบบใหม่ที่แวดล้อมชุมชนอันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่ยังคงดำรงอยู่ในชุมชน จากการสัมภาษณ์คุณลุงไพศาล กุลอารีรัตน์ ซึ่งอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้มากกว่า 80 ปีแล้วเล่าว่า “เท่าที่จำความได้ตอนลุงเกิดมาสภาพตลาดก็เป็นแบบนี้แล้ว แต่หลังคาแต่ก่อนยังเป็นหลังคาจากอยู่บ้าง แล้วก็มาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องงั่วว จนอยู่มาถึงปัจจุบัน” (ไพศาล กุลอารีรัตน์. สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2556) โดยจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าอาคารสถาปัตยกรรมภายในชุมชนมีลักษณะเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด ตามแบบของสถาปัตยกรรมไทยในอดีตที่จะนิยมใช้ไม้ในการก่อสร้าง เนื่องจากเป็นวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ตัวอาคารบ้านเรือนมีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ปลูกติดกันทอดยาวขนานไปกับคลองลำโรง ภายในตัวเรือนไม้ถูกใช้เป็นทั้งที่พักอาศัยร้านค้า โครงสร้างหลังคาทำด้วยไม้ทั้งหมดเป็นหลังคาทรงสูง มีทั้งหลังคาทรงปั้นหยา และหลังคาทรงจั่ว มุงด้วยกระเบื้องงั่ววเป็นกระเบื้องดินเผาที่มีลักษณะเหมือนลายข้าวหลามตัด ส่วนประตูส่วนใหญ่ก็ยังใช้ประตูบานเฟี้ยม เพื่อประโยชน์ใช้สอยทางด้านการค้าขาย เนื่องจากสามารถเปิดปิดที่ละบานกินพื้นที่น้อยและเปิดกว้างได้ตลอดแนว ด้านบนขอบประตูจะมีการติดตั้งป้ายชื่อร้านที่มีการใช้ทั้งตัวอักษรไทยและจีน ซึ่งในความเก่าแก่หรือความเดิมของเดิมของสถาปัตยกรรมเหล่านี้ได้ถูกนำเสนอผ่านบริบทของการท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชน

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะอาคารบ้านเรือนของชุมชน

ภาพที่ 6 แสดงลักษณะกระเบื้องงั่ววที่มีลายคล้ายข้าวหลามตัด

3. อัตลักษณ์ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

3.1 มีประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ

และมีเพียงหนึ่งเดียวในประเทศไทย ซึ่งเป็นประเพณีที่มีรูปแบบหรือการประกอบพิธีกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ และเป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับร่วมกันว่าสิ่งนี้คืออัตลักษณ์ชุมชน เนื่องจากการสอบถามพบว่าชาวชุมชนยังคงให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมต่อการจัดงานประเพณีรับบัว และร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยชาวชุมชนท่านหนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “พอใกล้ถึงงานรับบัวนั้น ทุกคนจะดีใจกันเป็นอย่างมาก และจะอาสาเข้ามาช่วยเหลืองานโดยไม่ต้องขอความร่วมมือเลย” (วิภาณันท์ สุนทรวิภาต. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2556) โดยประเพณีรับบัวตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 (ก่อนวันออกพรรษา 1 วัน) สาเหตุที่เรียกว่าประเพณีรับบัว เนื่องมาจากการเป็นการส่งดอกบัวให้กับมือ จึงเรียกว่า “รับบัว” บางทีก็จะโยนดอกบัวลงไปให้กันโดยไม่มีพิธีรีตอง การให้และการรับแบบมือต่อมือเลยเสียไป จนมีการนำมาพูดกันในระยะหลังว่า “โยนบัว” แทนที่จะเรียกว่า “รับบัว” (เจริญ ตันมหาพารณ. 2553 : 34) จนในปัจจุบันคนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าประเพณีนี้คือประเพณีโยนบัวนั่นเอง เนื่องจากคนส่วนใหญ่จะเห็นภาพของคนต่างโยนบัวลงในเรือหลวงพ่อดำ ส่วนด้านการประกอบพิธีกรรมภายในงานประเพณีรับบัวนั้น ในระยะแรกของการประกอบพิธีกรรมเป็นเพียงแค่การเก็บดอกบัวไปไหว้หลวงพ่อดำที่วัดบางพลีใหญ่ใน แต่ต่อมาได้มีการนำหลวงพ่อดำเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีรับบัว โดยนำมาลงเรือแห่ไปตามคลองสำโรงเพื่อให้ประชาชนที่อยู่สองฝั่งคลองได้นมัสการด้วยดอกบัว จนต่อมาในระยะหลังหน่วยงานราชการได้เข้ามามีบทบาทต่อการจัดงานประเพณีรับบัวมากขึ้นจึงได้เพิ่มเติมการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น การแสดงการเล่นพื้นบ้าน การประกวดหนุ่มสาวรับบัว การประกวดขวัญใจแม่ค้า การตักบาตรพระทางเรือ เป็นต้น

ภาพที่ 7 แสดงประชาชนและนักท่องเที่ยวขณะโยนบัว เพื่อสักการะหลวงพ่อดำในงานประเพณีรับบัว

ภาพที่ 8 แสดงกองดอกบัวภายในเรือแห่หลวงพ่อดำ ในงานประเพณีรับบัว ปี พ.ศ. 2556

3.2 มีการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่

1) การเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง ซึ่งเกิดจากการนำวัสดุในท้องถิ่นคือเมลิ็ดมะม่วงแห้ง มาตัดแปลงทำเป็นของเล่นพื้นบ้าน สืบเนื่องจากในอดีตบริเวณโดยรอบชุมชนมีการปลูก มะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้เป็นจำนวนมาก ทำให้เด็กๆ ในชุมชนมีการนำเมลิ็ดมะม่วงมาตัดแปลง เป็นอุปกรณ์ในการเล่น แต่ปัจจุบันการละเล่นชนิดนี้ได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว

2) การแข่งเรือมด การแข่งเรือถือเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เป็นที่นิยมอย่างมาก ในอดีต เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ริมคลองสำโรง โดยเริ่มจากการแข่งขันเพื่อความสนุกสนาน ต่อมา ทางวัดบางพลีใหญ่ในจึงได้มีการจัดแข่งขันเรือขึ้นในเทศกาลออกพรรษาช่วงการจัดงาน ประเพณีรับบัวของทุกปี โดยเรือที่นำมาแข่งขันนั้นก็จะมีหลากหลายประเภท ทั้งเรือยาว เรือมด เป็นต้น ไม่จำกัดเฉพาะเรือมดเพียงเท่านั้น ซึ่งจัดได้สักระยะหนึ่งก็ได้มีการยกเลิกไป จนต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2536 ทางอำเภอบางพลี ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดงานประเพณี รับบัวในขณะนั้น ได้มีการฟื้นฟูการแข่งขันเรือกลับมาอีกครั้งหนึ่ง แต่เปลี่ยนมาเป็นการแข่งเรือมด เพียงอย่างเดียว เนื่องจากเห็นว่าในอดีตชาวชุมชนส่วนใหญ่นิยมใช้เรือมด ประกอบกับ เรือมดเป็นรูปแบบเรือประจำท้องถิ่นอันเก่าแก่ของภาคกลาง และชุมชนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ภาคกลางเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงได้ส่งเสริมให้ชาวชุมชนนำเรือมดออกมาแข่งขันเพื่อชิง รางวัลและสร้างความสนุกสนาน หลังจากนั้นต่อมาการแข่งขันเรือมดจึงกลายเป็นประเพณีที่ จะต้องในช่วงประเพณีงานรับบัวของทุกปีและงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี (ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2556)

3) การละเล่นมวยทะเล ที่นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ แต่เนื่องจาก ชุมชนตั้งอยู่ริมคลองสำโรงซึ่งใกล้น้ำ ทำให้เด็กๆ ในชุมชนมีการนำการเล่นชนิดนี้เข้ามา เล่นกันภายในชุมชนเพื่อความสนุกสนาน แต่เมื่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปการเล่นชนิดนี้ จึงไม่เป็นที่นิยม และสูญหายไปจากชุมชน แต่เนื่องจากชาวชุมชนได้เล็งเห็นถึงคุณค่าทาง วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่ควรจะมีการรื้อฟื้นกลับมาให้คงอยู่ในชุมชน เพื่อให้ลูกหลาน ได้เรียนรู้ในประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม จึงได้ร่วมกันรื้อฟื้นการเล่นมวยทะเลให้กลับมาอยู่ ในชุมชน แต่มีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยนำมาอยู่ในรูปแบบของ การแสดงการละเล่นในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในงานประเพณีของชุมชน (สายัณห์ อุทานสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556)

3.3 มีขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นเมือง ได้แก่

1) ขนมสายบัวที่มีลักษณะเป็นชิ้นกลมๆ สีน้ำตาล โรยหน้าด้วยมะพร้าว คล้ายกับขนมกล้วย ซึ่งเกิดจากการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนคือสายบัวมาแปรรูปทำเป็นขนม เนื่องจากในอดีตลำคลองสำโรงมีบัวเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ทำให้ชาวชุมชนนิยมนำสายบัวมาแปรรูปทำเป็นขนมสายบัวเพื่อรับประทานและจำหน่ายภายในชุมชน แต่ปัจจุบันขนมชนิดนี้ไม่ได้มีการผลิตหรือวางจำหน่ายภายในชุมชนแล้ว

2) ขนมกะลาที่มีลักษณะเป็นแผ่นกลมกว้าง แต้มจุดสีแดงตรงกลาง สีของขนมจะมีสีน้ำตาลคล้ายสีของกะลามะพร้าว จึงเรียกว่าขนมกะลา ขนมชนิดนี้มีความโดดเด่นในด้านของรูปร่างลักษณะและชื่อที่ใช้เรียกขนม ซึ่งในอดีตชุมชนแห่งนี้มีโรงทำขนม ทำให้ชาวชุมชนมีการผลิตขนมชนิดนี้เพื่อวางจำหน่ายภายในชุมชน และเป็นที่ยินยอมอย่างมาก เนื่องจากมีรสชาติที่อร่อย ราคาถูก แต่ปัจจุบันขนมชนิดนี้ไม่ได้มีการผลิตหรือวางจำหน่ายภายในชุมชนแล้ว (เยาวเรศ ลีรักสิทธิ์. สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2556)

3) ปลาสดแดดเดียวซึ่งเป็นอาหารพื้นเมืองประจำท้องถิ่นบางพลีที่มีลักษณะเฉพาะในด้านรสชาติ และความนุ่มนวลของเนื้อปลา ซึ่งสืบเนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาสภาพน้ำคลองสำโรงมีลักษณะเป็นน้ำกร่อย ทำให้มีปลาสดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวชุมชนในสมัยก่อนจึงนิยมหาปลามาทำกินกัน เมื่อเหลือกินแล้วจึงหาวิธีที่จะทำให้ปลาสดอยู่ได้นาน จึงคิดทำปลาสดแดดเดียว เริ่มแรกเพื่อการบริโภคภายในครอบครัวและแจกจ่ายเพื่อนบ้านใกล้เคียงเท่านั้น แต่รสชาติเริ่มเป็นที่ถูกใจ จึงเริ่มนำมาวางจำหน่ายภายในชุมชนจนเป็นที่ถูกใจในรสชาติและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันปลาสดแดดเดียวจึงเป็นอาหารพื้นเมืองประจำท้องถิ่นบางพลีที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เมื่อใครผ่านไปมาก็มักจะแวะซื้อเป็นของฝากกลับไป (วรวรรณ หนูงาม. สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2556)

อภิปรายผล

จากการศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนตลาดโบราณบางพลีพบว่าอัตลักษณ์ชุมชนสามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนอันเกิดจากการให้ความหมายหรือค่านิยมของสมาชิกชุมชน บนพื้นฐานของความเหมือนกันทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ จนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนและมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ

เสกสรร สรรสพิสุทธิ์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ของชุมชนเกิดจากการอยู่ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน จนก่อเกิดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชน และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชุมชน (เสกสรร สรรสพิสุทธิ์ ; อ้างถึงในนุชรินทร์ ทับทิม. 2553 : 11 - 12) ซึ่งเมื่อนำอัตลักษณ์มาพิจารณาพบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีนั้นมีสถานะที่แตกต่างกันออกไปซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) อัตลักษณ์ที่ยังมีสถานะคงอยู่ในชุมชน ได้แก่ การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนการมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ การมีประเพณีรับบัว และการมีปลาสดแคดเดียวซึ่งเป็นอาหารพื้นเมืองประจำท้องถิ่นบางพลี ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้เป็นอัตลักษณ์ที่ยังคงดำรงอยู่ในชุมชนและมีคุณค่าต่อชาวชุมชน สามารถนำมาพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการนำเสนอผ่านบริบทของการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของเกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ขุนศรี (2549 : 81-90) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการศึกษาอัตลักษณ์ไปใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว เช่น การสร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยวด้วยอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย 3 แนวทางคือ 1) การนำอัตลักษณ์ดั้งเดิมหรืออัตลักษณ์แห่งความเป็นถิ่นนาสร้างเป็นจุดขาย 2) การนำจุดเด่นของภูมิประเทศที่มีความสวยงามและได้เปรียบของจังหวัด เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชมทัศนียภาพที่สวยงาม 3) การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้แก่จังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะสิ่งก่อสร้างที่สวยงามและมีคุณค่าทางจิตใจ

2) อัตลักษณ์ที่มีสถานะสูญหายไปจากชุมชน ยังไม่มีการรื้อฟื้นกลับมา ได้แก่ การเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง ขนมสายบัวและขนมกะลาซึ่งเป็นขนมพื้นบ้านของชุมชน ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้เป็นอัตลักษณ์ที่สูญหายไปจากชุมชน ทั้งนี้อาจจะเกิดขึ้นจากสภาพสังคมหรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังเช่น การละเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วงซึ่งเกิดจากการนำเมลิ็ดมะม่วงแห้ง ซึ่งบริเวณรอบๆ ชุมชนเคยทำสวนมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้เป็นจำนวนมาก เมื่อนำมะม่วงมารับประทานแล้ว เมลิ็ดที่เหลือจึงนำไปตากแห้งแล้วมาดัดแปลงเป็นอุปกรณ์การเล่น แต่เมื่อความเจริญเข้ามายังชุมชนมากขึ้น ทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนไป การทำสวนมะม่วงเริ่มหายไปจากชุมชน เยาวชนในยุคใหม่ไม่สนใจการละเล่นพื้นบ้านแล้ว และในส่วน of ขนมสายบัว ที่เกิดจากการนำสายบัวที่ขึ้นเองตามธรรมชาติในลำคลองสำโรงมาแปรรูป

เป็นขนม แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป สายบัวที่อยู่ในลำคลองจึงสูญหายไปด้วย ชาวชุมชนจึงไม่สามารถนำสายบัวมาแปรรูปเป็นขนมได้อีกต่อไป อันเนื่องมาจากชาววัดอุทิศในการผลิตที่หาได้ภายในชุมชน ประกอบกับค่านิยมในการบริโภคของคนปัจจุบันที่เปลี่ยนไปอย่างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเช่นกันเมื่อสภาพสังคมหรือสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ดังเช่นตามที่ ริชาร์ด เจนกินส์ ได้กล่าวไว้ว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเองหรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา (Jenkins. 1996 : 3 - 4)

3) อัตลักษณ์ที่มีสถานะสูญหายไปจากชุมชน แต่ได้มีการรื้อฟื้นกลับมาในภายหลัง ได้แก่ การแข่งเรือมด การละเล่นมวยทะเล ซึ่งการละเล่นดังกล่าวนี้ในอดีตเคยเป็นที่นิยมอย่างมากของชาวชุมชน ดังนั้น ชาวชุมชนจึงได้เล็งเห็นถึงคุณค่าทางอัตลักษณ์ที่ยังเหลืออยู่ จึงมีการรื้อฟื้นกลับมาให้คงอยู่ในชุมชน แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยการนำการละเล่นจำพวกนี้มาอยู่ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในงานประเพณีของชุมชน ทั้งงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี และงานประเพณีรับบัว เพื่อเป็นการรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่ดึกดำบรรพ์และต้องการปลูกฝังให้ลูกหลานรักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีงามของชุมชน

ดังนั้นอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงเป็นอัตลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ และสามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชน ถึงแม้ว่าอัตลักษณ์จะมีสถานะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งอัตลักษณ์ที่มีสถานะคงอยู่ในชุมชน อัตลักษณ์ที่มีสถานะสูญหายไปจากชุมชน และอัตลักษณ์ที่มีสถานะสูญหายไปจากชุมชนแต่มีการรื้อฟื้นกลับมาให้คงอยู่ในชุมชนในภายหลัง แต่ทั้งหมดนี้ก็คือว่าเป็นอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากชาวชุมชน และก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่มีความแตกต่างจากชุมชนตลาดอื่นๆ และยังสามารถนำอัตลักษณ์ไปต่อยอดสู่การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีในภาพรวม ทำให้ยังขาดการศึกษาถึงอัตลักษณ์ของชุมชนในหลายๆ ประเด็น ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาถึงอัตลักษณ์ของชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ

สร้างอัตลักษณ์หรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนหรือประเด็นต่างๆ ที่เจาะลึกในอัตลักษณ์ของชุมชนมากขึ้น

2. การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีกับชาวชุมชน ซึ่งการศึกษาค้างต่อไปอาจทำการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนจากมุมมองของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังชุมชนตลาดโบราณบางพลีเพื่อให้ทราบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนจากมุมมองของคนภายนอกเป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ชุนศรี. (2549). **โครงการอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เจริญ ตันมหาราน. (2553). **พิธีกรรมแห่งบุญ**. กรุงเทพฯ : ประชาญ.
- ชูศรี สัตยานนท์. (2551). **เล่าเรื่องเมืองบางพลีเล่ม 2**. กรุงเทพฯ : พงศ์พัฒนการพิมพ์.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). **ประชาสังคม**. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- นุชจรินทร์ ทับทิม. (2553). **การสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วิชาการสื่อสารศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิชัย สดภิบาล. (2552). **รายงานการสัมมนาเชิงวิชาการโครงการพัฒนาตลาดโบราณบางพลีในเชิงอนุรักษ์**. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- Jenkins, R. (1996). **Social Identity**. London and New York : Rout ledge.

บุคลากรกรม

ไพศาล กุลย์อารีรัตน์, (6 มีนาคม 2556). สัมภาษณ์
ไพศาล ดุ้ยประภา, (6 มีนาคม 2556). สัมภาษณ์
เยาวเรศ ลีรักสิทธิ์, (20 เมษายน 2556). สัมภาษณ์
วรวรรณ หนูงาม, (7 พฤษภาคม 2556). สัมภาษณ์
วิภาณันท์ สุนทรวิภาต, (20 มีนาคม 2556). สัมภาษณ์
ศรีสมหมาย พังแก้ว, (10 มีนาคม 2556). สัมภาษณ์
สายันท์ อุทานสวัสดิ์, (13 มีนาคม 2556). สัมภาษณ์